

RAPPORT 1/2022 MANIFEST TANKESMIE

OPPSKRIFTER PÅ GRØNN INDUSTRIPOLITIKK

MED FERSKE NORDISKE INGREDIENSER

Rapporten er skrevet av samfunnsøkonom Jonas Algers.

MANIFEST

Torggata 28, 0183 OSLO
www.manifesttankesmie.no

INTRODUKSJON	4
OVERORDNEDE SATSINGER OG KOORDINERING	6
KARTLEGGING AV 55 PROSENT UTSLIPPSREDUKSJON FRAM MOT 2030 OG NETTO NULL FRAM MOT 2050	
- TEKNISK KARTLEGGING	6
- POLITISK KARTLEGGING	6
ETABLERE ET KLIMAPOLITISK RÅD	7
ETABLERE SELVSTENDIG ORGANISASJON FOR KLIMAPARTNERSKAPENE	7
SØRG FOR AT GRØNNE OFFENTLIGE INVESTERINGER ER KOMPATIBLE MED BUDSJETTREGLENE.....	8
ETABLERE CONTRACTS-FOR-DIFFERENCE FOR HAVVIND MED KVALITATIVE KRITERIER .	10
LANSERE ET KLIMAFOND FOR INVESTERINGER I GRØNN INDUSTRI	11
STATLIGE GRØNNE KREDITTGARANTIER	12
GRØNN EKSPORTOFFENSIV	13
REORGANISER ANSVARET FOR EKSPORT OG SETT FOKUS PÅ GRØNN EKSPORT	13
ETABLERE KOMBINERT SATSING PÅ EKSPORT, UTVIKLING OG BISTAND	13
SKATTEGG AKSJETILBAKEKJØP	15
OPPSUMMERING	16
NOTER OG REFERANSER	17

INTRODUKSJON

DEN GRØNNE industriomstillingen må gjennomføres raskt og metodisk. Norges økonomi lider av lav kompleksitet sammenlignet med tilsvarende land og stor avhengighet av fossil industri. Olje- og gassnæringen står for nesten 40 prosent, og leverandørindustrien for 18 prosent, av vareeksporten. Investeringene på norsk sokkel er sju ganger større enn i fastlandsindustrien. Antall arbeidsplasser i grønn energi, en sektor som kommer til å vokse kraftig fremover, er en brøkdel av antallet i fossil industri.

Samtidig ligger Norge etter i racet mot nullutslipp. Norge har redusert sine utslipp med 4 prosent siden 1990.¹ Sverige har kuttet med 29 prosent, Danmark med 38, i samme periode.² Det viser at den politiske handlekraften må kraftig opp for å matche nabolandenes omstilling.

Hvilke tiltak kan Norge kopiere fra klimaomstillingens frontløpere? Hvordan kan vi utvikle dem og unngå fallgroper? Og hvordan bør vi forstå og kategorisere statens funksjoner i det grønne skiftet?

I dette notatet legger vi fram en rekke policyforslag for omstilling og industriutvikling som allerede er vedtatt eller under diskusjon i andre land. Formålet er å komme med innspill til politikkutvikling – fordelt på statens ulike roller – som allerede har en effekt som kan vurderes. Fordelen er at forslagene bør være politisk realistiske, og at det er mulig å lære av andres erfaringer.

Staten aktiveres nå i flere land på ulike måter for å realisere det grønne skiftet. Dette utløser politisk og ideologisk debatt. Ofte ender debatten opp i «for eller mot staten». Den mer relevante politiske konflikten er *hva* staten skal gjøre og for *hvem*.

Ofte bidrar begrepet «staten» mer til å tildekke de politiske spørsmålene enn til å opplyse dem. **Derfor deler vi i dette notatet begrepet opp i tre funksjoner som bør betraktes hver for seg og i sammenheng: koordineringstaten, investeringstaten, og fordelingstaten.**

KOORDINERINGSSTATEN skal sørge for at ulike satsinger for omstilling henger sammen og fordeler ansvaret mellom aktører. Omstillingen til et økologisk samfunn er et gigantisk infrastrukturprosjekt som må planlegges. Det handler om å garantere tilstrekkelig kraft til produksjon av grønn teknologi, fordeling av ansvaret mellom offentlige og private aktører og kapital, samt koordinering mellom statens ulike organisasjoner. Koordineringstaten planlegger hvordan omstillingen skal gjennomføres.

INVESTERINGSSTATEN investerer i omstillingen og sørger for at nok ressurser mobiliseres for å realisere utviklingen som koordineringstaten har planlagt. Investeringsstaten gjør direkte investeringer,

subsidierer satsinger og sørger for at penger til omstillingen legges på bordet. Investeringsstaten er de musklene som ligger bak koordineringsstaten.

FORDELINGSSTATEN legger premisene for hvordan kostnader og gevinster ved omstillingen fordeles. Det kan gjøres på en kapitalistvennlig måte, der risiko sosialiseres og gevinsten privatiseres. Staten kan legge til rette for at omstillingen fremmer sentralisering og finansmakt. Eller fordelingsstaten kan bruke eiermakt, konsesjoner, lovverk og skattlegging til å fremme en omstilling der langt flere samfunnsgrupper og landsdeler får nytte godt av de tekniske og økonomiske framskrittene som fellesskapets ressurser bidrar til. En progressiv fordelingsstat må agere som motvekt til mektige kapitalinteresser, og må derfor støtte seg på den organiserte folkemakten til demokratiske krefter, som fagbevegelsen.

I dette notatet går vi gjennom tiltak som gjennomføres i nabolandene våre og lanserer dem som ideer i norsk klima- og næringspolitikk. Vi foreslår tiltak som bør kunne gjennomføres raskt. Det inneholder derfor ikke forslag som regjeringen allerede har kommet med eller som allerede har blitt debattert når det gjelder grønn industripolitikk i Norge.

OVERORDNEDE SATSINGER OG KOORDINERING

KARTLEGGING AV 55 PROSENT UTSLIPPSREDUKSJON FRAM
MOT 2030 OG NETTO NULL FRAM MOT 2050

Modell for forslaget er den danske regjeringens Køreplan for et grønt Danmark.³

- TEKNISK KARTLEGGING

For at nærings- og klimapolitiske satsinger skal koordineres og gjennomføres, må debatten være basert på et solid teknisk grunnlag for hva slags utslippsreduksjoner som skal til for å nå målene. En teknisk kartlegging oppfyller det behovet. Med teknisk menes en kartlegging av årlige utslipp i ulike sektorer som energi, transport, industri, bygg og landbruk og reduksjonspotensialet ved bruk av ulike teknologier, produksjonsprosesser og forbruksmønstre. Den tekniske kartleggingen skal ikke vise hvilke beslutninger som bør fattes, men legger frem det tekniske reduksjonspotensialet som er *teknisk mulig i det relevante tidsvinduet*.

- POLITISK KARTLEGGING

Den politiske kartleggingen innebærer en tidsplan for når man må ta politiske beslutninger som realiserer utslippsreduksjonene i tide. Det innebærer at regjeringen legger frem en plan for når strategier skal legges på ulike områder. Den danske «køreplanen» legger frem de politiske beslutningene som må vedtas før 2025 for å nå 70 prosent utslippsreduksjon i 2030. De er beslutninger innen områder som karbonfangst og lagring, offentlig innkjøp, grønn gass-strategi, oppdaterte klimapartnerskap, sirkulærøkonomi, teknologi i landbrukssektoren, reduksjonsmål for 2035 og så videre. Med basis i den tekniske kartleggingen kan den politiske kartleggingen peke ut hvor mange tonn CO₂ som bør kunne kuttes med de ulike beslutningene.

Den tekniske og politiske kartleggingen koordinerer og fordeler gjennomføringen av omstillingen i norsk økonomi, og er derfor en del av **koordineringsstatens oppgaver**. De næringspolitiske beslutningene inngår i den rammen.

ETABLERE ET KLIMAPOLITISK RÅD

Modellen for forslaget er det svenske Klimatpolitiska rådet⁴ og det danske Klimarådet.⁵

Regjeringens mål om 55 prosent kutt i 2030 og netto null i 2050 bør være rammen for et uavhengig rådgivende ekspertorgan som kommer med årlige rapporter om hvordan *den samlede politikken* ligger når det gjelder å oppfylle klimamålene – ikke ulike utspill eller spesifikke satsinger, men helheten i politikken. Formålet er å gi råd til regjeringen, vurdere politikken, samt å bidra med høy faglig kompetanse til den klimapolitiske debatten. Rådet er selvstendig og utgjøres av ledende eksperter innen relevante natur- og samfunnsvitenskapelige forskningsområder. Klimatpolitiska rådet har åtte representanter med et treårig mandat, og de foreslår selv sine etterfølgere, noe som styrker rådets selvstendighet. Klimarådet har ni medlemmer. Et klimapolitisk råd vurderer og rådgir planleggingen av omstillingen, og er derfor del av **koordineringsstaten**.

ETABLERE SELVSTENDIG ORGANISASJON FOR KLIMAPARTNER-
SKAPENE

Modell for forslaget er den danske regjeringens Klimapartnerskaber⁶, og Fossilfritt Sverige.⁷

Regjeringen skriver i Hurdalsplattformen at man vil «inngå gjensidig forpliktende klimapartnerskap, der fellesskapet bidrar med støtte til omlegging og teknologiskifte til lav- og nullutslippsløsninger» som bygger på modell fra Danmark *klimapartnerskab* og Sveriges *färdplaner*. Formålet er å gå gjennom hvilke muligheter som finnes for utslippsreduksjoner og fossilfri konkurransekraft i ulike sektorer – sammen med bransjene. Metoden er effektiv, for det tvinger det private næringslivet til å vise handlekraft for omstilling – alternativet er at staten kommer med avgifter og reguleringer. Næringene tvinges også til å koordinere sine satsinger, både gjennom verdikjeder og for effektiv konkurranse med hverandre. Det handler for eksempel om teknologisatsing (hvis en produsent skal satse på batterier, så kan andre i verdikjeden satse på el-ferjer), koordinering av infrastruktur (bransjen ser det som mest effektivt å plassere en virksomhet i et spesifikt område eller velge en bestemt type transport) eller regelverk for konkurranse (aktører innen havvind foreslår Contracts-for-Difference som rammeverk for konkurranse). De hindrene som finnes for videre omstilling, kan da konsentreres, og staten kan ta en så liten del i kostnaden som mulig. De gjenværende reduksjonene eller satsingene som kreves, kan staten tvinge frem gjennom reguleringer, skatter og egne satsinger.

Hvis man ønsker at regjeringen har en distanse til klimapartnerskapene, kan en egen institusjon etableres for gjennomføring og oppfølging. I Sverige gjøres det gjennom organisasjonen Fossilfritt Sverige som har sitt eget sekretariat og egen nasjonal koordinator, Svante Axelsson, tidligere leder i Naturskyddsföreningen. Fossilfritt Sverige har en referansegruppe bestående av representanter fra næringsliv, kommuner og klimaorganisasjoner. Fossilfritt Sverige foreslår også strategier for at gjennomføringen av de 22 svenske planene skal gå sammen. Nasjonal koordinator Svante Axelsson skrev nylig i svenske medier⁸ at man regner med at Sverige kan nå klimamålene sine om netto null tidligere enn målet, som er 2045, på grunn av koordineringen av politiske beslutninger og næringslivets satsinger som Fossilfritt Sverige muliggjør.

En slik organisering av klimapartnerskapet krysser grensene for **koordineringsstaten**, **investeringsstaten** og **fordelingsstaten** da det handler om å koordinere satsinger, investere der det trengs, samt å håndtere fordelingspolitiske hensyn når satsinger gjennomføres.

SØRG FOR AT GRØNNE OFFENTLIGE INVESTERINGER ER KOMPATIBLE MED BUDSJETTREGLENE

Modell for forslaget er svenske og tyske forslag om endrede budsjettregler.

For å klare omstillingen av økonomien på en måte som holder den globale oppvarming under 1,5 grader, kreves en stor mobilisering av både offentlig og privat kapital. For at privat kapital skal mobiliseres, kreves ofte at offentlig kapital er en katalysator gjennom subsidier, lån eller direkte investeringer. Men samtidig har vi budsjettregler som er designet å begrense bruken av statens penger til et rimelig nivå. I Norge er det handlingsregelen, i Sverige er det Överskottsmålet og i Tyskland er det *Schuldenbremse* (gjeldsbremsen). I Norge handler det om innfasingen av oljepenger i økonomien, i Sverige og Tyskland handler det om statlige lån.

I både Sverige og Tyskland har de nye regjeringene erklært at de kommer til å endre budsjettreglene for å åpne for mer offentlige investeringer. I Sverige vil statsminister Magdalena Andersson⁹ gå fra et mål om overskudd, til et mål om balanse i statens finanser over en konjunktursyklus. I Tyskland har den nye regjeringen blitt enige om¹⁰ at underskudd i klima- og omstillingsfondet¹¹ (Klima- und Transformationsfond), som skal finansiere investeringer i grønn industri skal «ikke lenger inkluderes i gjeldsbremsen» ifølge Philippa Sigl-Glückner ved tankesmia DeZernat Zukunft. Professor emeritus Knut Anton Mork har også foreslått at handlingsregelen kan måtte revideres¹² for å muliggjøre tilstrekkelige investeringer i grønn omstilling.

Norge bør også vurdere om det finansielle regelverket kan og bør tilpasses for ikke å stå i veien for grønne investeringer, men samtidig sikre at statens utgifter ikke øker mer enn nødvendig.

En slik vurdering handler om å frigjøre kapasitet til **investeringsstaten**.

ETABLERE CONTRACTS-FOR-DIFFERENCE FOR HAVVIND MED KVALITATIVE KRITERIER

Modell for forslaget er det danske og britiske auksjonssystemet for havvind.

Det er stor enighet om å bygge havvind i Norge, men det er uklart hvordan man skal få ønsket effekt for norsk industriutvikling og samtidig forholde seg til EUs regler, samt å unngå at staten legger ut penger mens private aktører ta alt overskuddet. Derfor bør man etablere en plan for gjentatte auksjoner for såkalte Contracts-for-Difference, der utbyggere gir bud på laveste subsidie fra staten for å bygge havvind. Det gjør at sektoren kan være trygg på at det vil finnes en langsiktig pipeline av nye prosjekter som skal bygges, noe som gir langsiktighet og forutsigbarhet for å våge å satse på kapasitets- og kompetanseutvikling. Når bedrifter konkurrerer om laveste mulige subsidier, innebærer det at de presses å kutte sine kostnader mest mulig, noe som reduserer faren for oversubsidiering fra statens side.

Danmark har de siste årene brukt en Contracts-for-Difference-modell for havvind. I auksjonen for havvindparken Thor var det flere aktører som ga et bud uten subsidier,¹³ og auksjonen måtte derfor avsluttes med loddtrekning, noe som viser at modellen kan skape konkurranse og kutte statens utgifter.

Norge kan gå et skritt lenger enn Danmark ved å inkludere såkalte kvalitative kriterier i auksjonsprosessen, der aktører i tillegg til et bud for laveste subsidie også kan søke ut fra hvilken nytte det skaper for samfunnet gjennom investeringer, innovasjon og kompetanseutvikling. Det er en modell som Storbritannia bruker¹⁴, der man har et poengsystem der søknadene oppfyller bestemte mål. Norge bør bruke kvalitative kriterier: om prosjekter fører til innovasjon, investeringer, arbeidsplasser med tariffavtaler samt forbedrer miljøaspekter i havet. Slike kriterier kan bidra til at havvindutbyggingen i Norge fører til industriell utvikling, grønne jobber med tariffavtaler og gjøre at den grønne industriutvikling oppleves som et framskritt for vanlig folk. Hvis investeringsstaten skal være med og subsidiere utbyggingen av havvind, må også fordelingsstaten aktiveres slik at klimaomstillingen skal være populær og oppleves som legitim.

En slik satsing krysser alle de tre rollene til staten, i og med at det handler om å **koordinere, investere i**, samt å avgjøre hvilke **fordelingsmessige** premisser som ligger til grunn ved utbyggingen av havvind.

LANSERE ET KLIMAFOND FOR INVESTERINGER I GRØNN INDUSTRI

Modell for forslaget er det danske *Danmarks investeringsfond* og det tyske *klima og omstillingsfondet*.

For å kanalisere offentlige investeringer inn i grønn industri kreves en institusjon som har tilstrekkelig kompetanse, finansielle muskler og selvstendighet fra regjeringen. Derfor bør man lansere et fond som er stort nok til å spille en avgjørende rolle i klimaomstillingen. Innovasjon Norge, Enova og Nysnø er for små og har mandater som går i ulike retninger.

I Danmark har regjeringen foreslått en sammenslåing¹⁵ av flere fond som nå er spesialisert på eksport, klimaomstilling eller innovasjon til et større fond ved navn *Danmarks Investeringsfond*. Fondet skal også få en kapitaltilførsel på om lag seks milliarder danske kroner de kommende årene. Bare et av de fondene som skal inngå, har en kapital på 25 milliarder danske kroner, så den totale summen blir signifikant.

Den nye tyske regjeringens klimainvesteringer skal først og fremst gå gjennom det nye *klima og omstillingsfondet* (Klima- und Transformationsfond), der underskuddet stilles utenfor den tyske gjeldsbremsen. Det skal muliggjøre store investeringer i klimaomstilling, og kan være en modell å etterligne i Norge.

Det blir viktig at et slikt klimafond har en sosial profil og stiller sosiale og miljømessige krav. I Sverige fikk batteribedriften Northvolt en investering fra Den europeiske investeringsbanken, noe som lot dem gjennomføre et viktig prosjekt. Men nylig har det blitt oppdaget at¹⁶ bygningsarbeidere som bygger fabrikken, ikke har rett til å arbeide i Sverige, at det ikke forelå tariffavtaler og at det skjer brudd mot arbeidsmiljøloven. Slike fiaskoer må unngås hvis en aktiv klimapolitikk skal beholde sin politiske legitimitet. Derfor holder det ikke at investeringsstaten er aktiv: Fordelingsstaten må sørge for at statens investeringer gjennomføres på riktige premisser.

Et slikt klimafond handler både om **investeringsstaten** og **fordelingsstaten**, i og med at det handler om å investere i prosjekter for omstilling og å avgjøre hvilke sosiale aspekter som skal ligge til grunn.

STATLIGE GRØNNE KREDITTGARANTIER

Modell for forslaget er Sveriges kredittgarantier til grønne investeringer.¹⁷

For å utløse private investeringer i grønn industri kan staten gi kredittgarantier til grønne investeringer. En kredittgaranti handler om at staten lover å ta over kostnadene hvis en bedrift ikke har råd til å betale tilbake et lån, noe som senker risikoen og kapitalkostnadene for bedriften. Statlige kredittgarantier senker dermed kapitalkostnadene ved investeringer. Hvis slike kredittgarantier rettes mot grønne prosjekter, kan man derfor oppmuntre til investeringer i bestemte prosjekter.

Sverige besluttet i fjor å gi kredittgarantier til store prosjekter som bidrar til å oppfylle Sveriges miljømål. Kredittgarantiene dekker 80 prosent av investeringene. Man har i år fått inn elleve søknader om totalt 80 milliarder kroner der staten dekker totalt 64 milliarder. Søknadene skal vurderes, men det peker samtidig på at interessen for grønne industriprosjekter er stor hos privat kapital hvis man får hjelp av staten med risikoavlastning. Bedriftene må betale staten for å få bruke garantiene, noe som gjør at statens kostnader skal bli netto null over hele porteføljen. Dermed tar staten risiko, men får betalt for det.

Det er særlig to begrensinger med grønne kredittgarantier: 1) en slik satsing må fornyes hvert år hvilket gjør at det er vanskelig å få langsiktighet, og 2) det er særlig allerede eksisterende organisasjoner som vil kunne benytte dem. Hvert år må regjeringen ta en beslutning for å frigjøre resurser til kredittgarantier hvilket gjør det vanskelig for private aktører å få forutsigbarhet i støtteordningene. Og da nye organisasjoner hovedsakelig finansierer satsinger gjennom salg av eierandeler kan de ikke bruke kredittgarantier slik etablerte organisasjoner kan. Derfor skal man huske på at grønne kredittgarantier har en viktig, men begrenset rolle ved grønn industriutvikling.

En liknende satsing bør være mulig i Norge. Men for at klimaomstillingen skal bli populær og få vanlig folk med seg, kan man differensiere andelen av investeringen som staten dekker basert på sosiale mål. For eksempel kan staten garantere 80 prosent av kostnadene som minimum, men 90 prosent av kostnadene hvis investeringen også gjøres i et prosjekt med tariffavtaler, med sterk miljøprofil eller liknende.

Statlige kredittgarantier til grønne prosjekter er en del av oppgavene til **investeringsstaten** og **fordelingsstaten**.

GRØNN EKSPORTOFFENSIV

REORGANISER ANSVARET FOR EKSPORT OG SETT FOKUS PÅ GRØNN EKSPORT

Modell for forslaget er svenske og danske eksportsatsinger¹⁸ som rapportert av Menon Economics for Eksportkreditt Norge.

Danmark og Sverige har siden finanskrisen lagt om måten de organiserer virkemiddelapparatet for eksport. I dag jobber man aktivt med å diversifisere sin eksport fra ensidig eksponering mot vest, og i økt utstrekning mot særlig de østasiatiske vekstøkonomiene. I Sverige har man delt ansvaret for eksportpolitikken mellom utenriksdepartementet, næringsdepartementet og Business Sweden, som er et samarbeid mellom næringsliv og stat og rapporterer direkte til statsministerens kontor. I Danmark har man lagt eksportpolitikken som helhet under utenriksdepartementet. Begge land har en mer konsentrert og dermed koordinert satsing på eksport enn Norge, som fordeler ansvaret på en mengde institusjoner og på utenriksdepartementet, olje- og energidepartement og nærings- og fiskeridepartementet. Danmark og Sverige har også gitt ambassadene ansvar. De skal ikke bare åpne dører for næringslivet, men aktivt *lete etter* muligheter for eksport. Det innebærer en mye mer aktiv eksportpolitikk.

Norge har både muligheter og behov for en mye mer aktiv og koordinert eksportpolitikk. Satsingen bør først og fremst organiseres omkring eksport av grønne produkter og tjenester, når markedet for disse vil øke kraftig når verden går gjennom en omstilling. En slik reorganisering handler om **koordineringsstatens** kapasitet til å planlegge den eksportorienterte delen av omstillingen.

ETABLERE KOMBINERT SATSING PÅ EKSPORT, UTVIKLING OG BI-STAND

Modell for forslaget er en danske Energistyrelsens Center for Global Rådgivning.¹⁹

For at den globale omstillingen skal ha noen sjanse til å realiseres innen det begrensede CO₂-budsjettet vi har igjen, kreves omfattende teknologioverføring til både fattigere og større land. Dermed kan andre land «hoppe over» en utvikling basert på fossil energi, og den teknologiske utviklingen som vi stimulerer i våre mindre land få effekt også utenfor våre grenser.

Derfor bør norske suksesser med fornybar energi og grønn teknologi eksporteres via en satsing på samarbeid med relevante land som kan følge opp. Energistyrelsens Center for Global Rådgivning samarbeider med en voksende gruppe land for å eksportere de danske erfaringene med fornybar energi, særlig vindkraft. Man gir råd til land som Vietnam, India, Tyskland og Egypt med hvordan de kan bygge strømforsyning basert på fornybare energikilder med de utfordringene det innebærer, samt å planlegge og koordinere selve energiproduksjonen. Sekretariatet har 80 ansatte som samarbeider med utenriksdepartementet, ambassader og danske Energinet for å eksportere dansk kompetanse og erfaringer. Satsingen innebærer selvsagt bedre eksportmuligheter for danske bedrifter som har erfaring med den relevante teknologien.

Norges vassdrags- og energidirektorat bør kunne få ansvar for en liknende satsing: norsk kompetanse, erfaringer og teknologier kan eksporteres via rådgivning til andre land. Finansiering av teknologiekspert bør kunne finansieres blant annet via addisjonell klimabistand.

En slik eksportorientert satsing krysser både **koordineringsstaten** og **fordelingsstaten**, siden det handler om statens kapasitet til å planlegge omstillingen, samt å håndtere hvilke fordelingspolitiske premisser som ligger til grunn for omstillingen i andre land.

SKATTLEGG AKSJETILBAKEKJØP

Modell for forslaget er fra USA: Biden-regjeringens plan for skattlegging av aksjetilbakekjøp.²⁰

Aksjetilbakekjøp innebærer at en bedrift kjøper tilbake sine egne aksjer fra markedet, noe som reduserer antallet av aksjer på markedet, øker *Earnings per Share* og dermed gjør aksjen mer attraktiv på børsen. Det øker verdien for aksjeeierne og blir derfor en metode bedriften kan bruke for å øke utbyttet til aksjeeierne, uten at de betaler skatt for det. Det er en utdeling av overskudd i tillegg til det vanlige aksjeutbyttet, og det tømmer bedriften for kapital.

Grønn industriutvikling handler i stor grad om at bedrifter skal investere i nye produksjonsprosesser, ny teknologi og ny kompetanse som trengs i et nullutslippssamfunn. Økte investeringer i produksjon krever finansiering, og staten kan presse på for investeringer gjennom subsidier, kreditt og satsinger. Men de blir mye dyrere hvis bedriftene kan nyte godt av subsidier, men samtidig dele ut penger til aksjeeierne bakveien gjennom aksjetilbakekjøp og omgå skatt.

Dette skjedde i 2019, da Enova støttet²¹ Equinor med 2,3 milliarder kroner til Hywind Tampen. En god satsing for å realisere teknologiutvikling. Men bare uker senere gikk Equinor ut med en satsing²² på aksjetilbakekjøp på 50 milliarder norske kroner. Bare første del av programmet, på 15 milliarder kroner, rakk å gå igjennom før koronakrisen slo til og Equinor avbrøt programmet.

Enova ga altså subsidier til en bedrift som valgt å dele ut penger til sine aksjonærer snarere enn å investere i sin egen virksomhet. Det er et eksempel på at investeringsstaten realiserer klimasatsinger, men uten at fordelingsstaten legger kostnadene på en bedrift som har råd til det. Konsekvensen blir at staten tar regningen for at bedrifter prioriterer profitt framfor investeringer i ny teknologi, noe som undergraver en politisk bærekraftig klimapolitikk.

President Bidens store klima- og investeringsprogram Build Back Better inkluderer en skatt på aksjetilbakekjøp²³ på en (1) prosent, slik at bedrift ikke skal kunne gjennomføre utdeling av utbytte som omgår skattesystemet i stedet for å investere i egen virksomhet.

En skatt på aksjetilbakekjøp er en del av **fordelingsstatens** oppgaver.

OPPSUMMERING

I DETTE notatet har jeg trukket fram allerede eksisterende grønn industripolitikk og pekt på hva Norge kan lære av disse. Det er flere eksempler på mer eller mindre vidtrekkende tiltak i våre naboland der Norge ikke har liknende politikk. Hvis forskjellen mellom den aktive tilnærmingen i omverden og den passive tilnærmingen i Norge fortsetter å vokse, er det reell fare for at industristrukturen i Norge ikke utvikles raskt nok og dermed taper konkurransekraft.

Derfor bør debatten framover ikke handle om hvorvidt staten skal aktiveres for grønn omstilling, men hvordan. For å underlette den diskusjonen presenterer jeg her en systematisering av statens forskjellige funksjoner i tre kategorier: **koordineringsstaten, investeringsstaten, og fordelingsstaten.**

Manifest Tankesmie mener at den grønne omstillingen av Norges industristruktur vil trenge at alle disse funksjonene aktiveres. Det grønne skiftet må koordineres for å bli så effektivt og gå så raskt som mulig. Det vil også kreve store investeringer som kan gi omstillingen kraft nok til å bryte ut av petroleumorientert stivhengighet. Og sist må også risikoen og godene fordeles, mellom stat og næringsliv, og mellom arbeidsfolk og investorer. Staten har en avgjørende rolle på alle disse områdene.

Industriutviklingen i Norge har de siste 100 årene hatt en tydelig forankring i arbeiderbevegelsen. Både industrialiseringen av landet og petroleumeventyret handlet om å bygge et samfunn med gode arbeidsforhold, demokratisk kontroll over naturressursene og der verdiene kommer hele landet til gode. Det har muliggjort små forskjeller, demokratisk innflytelse også i økonomien og et stabilt samfunn. Når Norge skal gjennom et tredje industrieventyr - det grønne industrieventyret - er slik forankring avgjørende.

NOTER OG REFERANSER

- ¹ SSB. (2021). *Små endringer fra foreløpige utslippstall*
<https://www.ssb.no/natur-og-miljo/forurensning-og-klima/statistikk>
- ² Aled Dilwyn Fisher. (2021). *Utrolig flaut at Norge ikke nådde klimamålene for 2020*
<https://naturvernforbundet.no/klima/utrolig-flaut-at-norge-ikke-nadde-klimamalene>
- ³ Danmarks Regering. (2021). *Køreplan for et grønt Danmark*
https://kefm.dk/Media/637687027970573761/Grøn_Køreplan-a.pdf
- ⁴ Klimapolitiska rådet. (2021).
<https://www.klimapolitiskaradet.se>
- ⁵ Klimarådet. (2021).
<https://klimaraadet.dk/da>
- ⁶ Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet. (2021). *Regeringens klimapartnerskaber*
<https://kefm.dk/klima-og-vejr/regeringens-klimapartnerskaber-og-groent-erhvervsforum>
- ⁷ Fossilfritt Sverige. (2021).
<https://fossilfritt sverige.se>
- ⁸ Svante Axelsson. (2021). *Sverige kan bli fossilfritt tidigare än målet 2045*
<https://www.dn.se/debatt/sverige-kan-bli-fossilfritt-tidigare-an-malet-2045/>
- ⁹ TT. (2021). *S-ledningen: Avskaffa överskottsmålet, öka kapitalbeskattningen*
<https://www.di.se/nyheter/s-ledningen-avskaffa-overskottsmalet-oka-kapitalbeskattningen/>
- ¹⁰ Guy Chazan. (2021). *Olaf Scholz plots a way round Germany's debt rules*
<https://www.ft.com/content/7f035d83-a85f-4a42-b81c-0d61af37e4fa>
- ¹¹ Peter Carstens, Marlene Grunert, Mona Jaeger, Johannes Leithäuser, og Gustav Thiele. (2021). *Was SPD, Grüne und FDP mit Deutschland vorhaben*
<https://www.faz.net/aktuell/politik/bundestagswahl/ampel-koalition-das-teht-im-koalitionsvertrag-17650275-p2.html>
- ¹² Knut Anton Mork. (2021). *En revidert handlingsregel for det grønne skiftet?*
<http://manifesttankesmie.no/wp-content/uploads/sites/2/2020/12/Notat-2-2020-Handlingsregelen.pdf>
- ¹³ Adnan Durakovic. (2021). *Luck of the Draw to Decide Danish Offshore Wind Tender Winner*
<https://www.offshorewind.biz/2021/11/25/luck-of-the-draw-to-decide-danish-offshore-wind-tender-winner/>
- ¹⁴ Department for Business, Energy and Industrial Strategy. (2020). *Draft Supply Chain Plan Guidance*

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/937627/SCP_Guidance_for_AR4_Nov_2020_Consultation.pdf

¹⁵ Erhvervsministeriet. (2021). *Faktaark: Danmarks Investeringsfond*
<https://em.dk/media/14254/faktaark-om-danmarks-investeringsfond.pdf>

¹⁶ TT. (2021). *Många på Northvolts fabriksbygge avvisas*
<https://www.gp.se/ekonomi/många-på-northvolts-fabriksbygge-avvisas-1.60151445>

¹⁷ Riksgälden. (2021). *Kreditgarantier för gröna investeringar*
<https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/garantier-och-lan/grona-kreditgarantier/>

¹⁸ Menon Economics. (2020). *Kan Norge tette eksportgapet?*
<https://www.menon.no/norge-tette-eksportgapet/>

¹⁹ Energistyrelsen. (2021). *Global Rådgivning*
<https://ens.dk/ansvarsomraader/global-raadgivning>

²⁰ Det Hvide Hus. (2021). *The Build Back Better Framework*
<https://www.whitehouse.gov/build-back-better/>

²¹ Enova. (2019). *Derfor støtter vi Hywind Tampen*
<https://www.enova.no/bedrift/energisystem/historier/derfor-stotter-vi-hywind-tampen/>

²² Equinor. (2019). *Equinor introduserer program for tilbakekjøp av aksjer for 5 milliarder USD*
<https://www.equinor.com/no/news/2019-09-05-shares.html>

²³ Joe Hughes. (2021). *Democrats Seek to Eliminate the Stock Buyback Advantage*
<https://itep.org/democrats-seek-to-eliminate-the-stock-buyback-advantage/>

Manifest Tankesmie
Torggata 28, 0183 OSLO
tankesmie@manifest.no
www.manifesttankesmie.no